

Trung Quốc đã cố gắng giữ quy tắc một cách thận trọng mối quan hệ với Mỹ, đồng thời triển khai sức mạnh kinh tế và quân sự ngày càng gia tăng trên toàn thế giới. Dịch COVID-19 đã làm trầm trọng thêm căng thẳng trong quan hệ giữa Trung Quốc và Mỹ và đặt ra những câu hỏi về vai trò lãnh đạo toàn cầu của Bắc Kinh.

Mối quan hệ Mỹ-Trung đã tác động như thế nào tới phần ứng trước dịch COVID-19?

Trong bối cảnh virus SARS-CoV-2 lan rộng, sự mất lòng tin giữa Mỹ và Trung Quốc đã gây trở ngại cho sự phối hợp toàn cầu cần thiết cho một cuộc khủng hoảng như vậy. Cả hai nước đều phải chịu trách nhiệm vì đã không hợp tác với nhau. Sự thiêu thân bệnh của Bắc Kinh và mức độ nghiêm trọng thực sự của dịch bệnh do những chính sách và quan ngại kinh tế đã thổi bùng lên mối nghi ngờ ngay từ đầu. Trước khi COVID-19 bùng phát tại Mỹ, Washington đã đồng ý cung cấp viện trợ và những sự trợ giúp mà Trung Quốc đã miễn cưỡng chấp nhận, và các chuyên gia y tế Mỹ cuối cùng đã được phép tham gia phái đoàn của Tổ chức y tế thế giới (WHO) tại Trung Quốc. Sau đó, Bắc Kinh đã chỉ trích Mỹ vì là một trong những quốc gia đầu tiên áp dụng các biện pháp hạn chế đi lại đối với những người đến từ Trung Quốc.

Trong khi đó, chính quyền của Tổng thống Mỹ Donald Trump đã theo đuổi những chính sách - đầu xuất phát từ thái độ thù địch nói chung - đã khiến Mỹ không được chuần bệ tốt đồng phó với đối dịch. Đồng thời các chính quyền trước đây, Trung tâm kiểm soát và phòng ngừa dịch bệnh Mỹ duy trì sự hiện diện đáng kể trên thực địa tại Trung Quốc. Các chuyên gia y tế cũng đồng ý Mỹ đã thiêu lập mối quan hệ với những đồng nghiệp người Trung Quốc và xây dựng những quy trình đã được sử dụng khi dịch SARS bùng phát vào năm 2002 và 2003. Chính quyền Trump đã rút lui phần lớn sự hiện diện đó.

Hầu như không có lý do gì để trông đợi đồng lực này thay đổi khi mà giờ đây Trung Quốc dường như đang kiểm soát được virus, trong khi các đồng lực Mỹ lại đang gia tăng. Trong tháng 2/2020, Thượng nghị sĩ Tom Cotton đã đưa ra những tuyên bố không có căn cứ rằng virus có thể bắt nguồn từ một phòng thí nghiệm của Trung Quốc hay được sử dụng như một vũ khí sinh học. Bộ máy tuyên truyền của Bắc Kinh đã khẳng định Trung Quốc đã có công làm giảm bớt mối đe dọa toàn cầu. Bộ Ngoại giao Trung Quốc thậm chí còn tuyên bố virus SARS-CoV-2 không có nguồn gốc từ Trung Quốc.

Dịch bệnh bùng phát sẽ tác động như thế nào tới thặng thu thương mại Mỹ-Trung?

Khó có thể đánh giá mức độ tác động mà COVID-19 sẽ gây ra đối với thặng thu thương mại giai đoạn 1 vốn bắt đầu có hiệu lực vào tháng 2/2020. Gần đây, Bắc Kinh đã khẳng định rằng họ có ý định thực hiện thặng thu này đến cùng. Mặc dù đã có những mối quan ngại rằng Bắc Kinh có thể không thể đáp ứng được cam kết mua thêm 200 tỷ USD giá trị hàng hóa trong 2 năm, những phần lớn cam kết này được phân bổ vào giai đoạn sau, vì giá trị hàng hóa được lên kế hoạch mua sẽ

trong năm 2020 chỉ vào khoảng 75 tỷ USD. Nếu phải đối mặt với khó khăn, Bắc Kinh có thể viện tới các điều khoản bất khả kháng trong thỏa thuận, như những gì Tổng công ty dầu khí quốc gia Trung Quốc đã làm để hủy bỏ một số hợp đồng khí đốt hóa lỏng.

Về phần mình, Chính quyền Trump đã gửi đi những thông điệp lờn lờn về thỏa thuận này. Cố vấn kinh tế Nhà Trắng Larry Kudlow cho biết virus có thể trì hoãn các thương vụ nông sản cũng như những phôi thai khác của thỏa thuận. Tuy nhiên, giới diplomate mới Mike Robert Lighthizer và Bộ trưởng Nông nghiệp Sonny Perdue lại bác bỏ nhận định của Kudlow. Thay vào đó, họ xác nhận rằng Trung Quốc đang có những bước tiến trong cam kết mua hàng nông sản và đang nỗ lực lồng ghép những hợp tác thương mại khác. Trong một tuyên bố chung, Perdue cho biết họ “hoàn toàn trông đợi sẽ tuân thủ đầy đủ các phần của thỏa thuận”.

Bộ trưởng Tài chính Steven Mnuchin cũng đưa ra khẳng định tương tự vào ngày 23/2 khi cho rằng COVID-19 sẽ không gây bất kỳ ảnh hưởng nghiêm trọng nào đối với thỏa thuận giai đoạn 1, dù ông có đề cập rằng dịch bệnh bùng phát có thể khiến các cuộc đàm phán về giai đoạn 2 bị trì hoãn. Tuy nhiên, khi được hỏi vào ngày 3/3 liệu Chính quyền Mike có xem xét đình chỉ thu quan đối với Trung Quốc và châu Âu hay không, Mnuchin thừa nhận rằng chính quyền sẽ “xem xét tất cả các phương án” khi tác động kinh tế của dịch COVID-19 trở nên rõ ràng hơn. Không có gì đáng ngạc nhiên khi tờ Thời báo Hoàn cầu nhanh chóng nhận định rằng việc đình chỉ thu quan sẽ là một bước ngoặt trong cuộc chiến thương mại.

Nếu một trong hai bên gặp khó khăn trong việc đáp ứng các cam kết, thì dịch COVID-19 có thể đưa ra một lối thoát. Khi cuộc đua tranh của Tổng thống Mike bước vào giai đoạn quyết định, Trump có khả năng sẽ làm tất cả những gì có thể nhằm ngăn không cho thỏa thuận này tan vỡ hay bị bê bối như là một thất bại. Bắc Kinh cũng muốn duy trì thỏa thuận này nhằm tránh khỏi việc trở lại với các mức thu quan cũng như bầu không khí bất ổn gia tăng như trước đây, nhất là trong bối cảnh những nỗ lực kích thích nền kinh tế Trung Quốc.

COVID-19 có ý nghĩa như thế nào đối với sáng kiến “Vành đai và Con đường”?

Để xuất hiện những tin tức chi tiết về tình trạng đàm phán đáng kể của các dự án

sẽ hòng trong khuôn khổ sáng kiến “Vành đai và Con đường” (BRI) ở Bangladesh, Indonesia, Nepal và Sri Lanka do dịch COVID-19. Các biện pháp hạn chế đi lại đã ngăn không cho các công nhân Trung Quốc trở lại các công trường BRI ở nước ngoài, trong khi việc đóng cửa các nhà máy Trung Quốc cung cấp máy móc và nguyên liệu thô cho các dự án BRI đã cản trở tiến độ của các dự án này. Những sự chậm trễ này có thể gây thêm căng thẳng đối với các quốc gia vốn đã phải vượt lên với gánh nặng nợ nần.

Hơn nữa, thời kỳ kinh tế của Trung Quốc trong quý I/2020 chắc chắn sẽ bước chính phủ phải có phần ứng, có khả năng là dãn hình thức cắt giảm lãi suất, đẩy mạnh cho vay và áp dụng các biện pháp kích thích tài khóa. Ngay cả nếu nền kinh tế hồi phục, thì chính phủ cũng sẽ phải đối mặt với sự ép buộc từ nguồn lực ở trong nước thay vì nước ngoài.

Bất chấp những bước lùi đáng kể, khả năng là Bắc Kinh sẽ không từ bỏ BRI trong tương lai gần. Thông tin vai trò trung tâm của thu nhập thông tin mới đối với nghị trình của Trump, BRI là biểu tượng của sự nổi lên của Trung Quốc như là một nước lớn và là dự án đặc trưng của Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình. Ngân hàng phát triển Trung Quốc gần đây đã đưa ra một tuyên bố về các kế hoạch hỗ trợ các công ty BRI bị ảnh hưởng bởi dịch COVID-19.

Các quốc gia được hưởng lợi từ những cơ hội đầu tư và phát triển to lớn mà BRI mang lại, chẳng hạn như Campuchia, cũng đã lên tiếng báo với Trung Quốc khi dịch bệnh bùng phát. Thủ tướng Campuchia Hun Sen, nhà lãnh đạo nước ngoài đầu tiên đến Bắc Kinh sau khi dịch COVID-19 bùng phát, đã trích các quốc gia khác vì đã áp dụng những biện pháp hạn chế nghiêm ngặt đối với người dân từ Trung Quốc, đồng thời tiếp tục duy trì biên giới mở. Đáp lại, Tập Cận Bình nói với Hun Sen: “Mặt người bạn trong lúc hoàn cảnh là một người bạn thực sự”.

Một khi dịch bệnh được kiểm soát, các quốc gia vốn đang phải vượt lên tìm cách phục hồi sau những cú sốc kinh tế có liên quan có thể lấy sự bùng phát này làm cái cớ để loại bỏ những dự án không thành công hoặc không được lòng người dân và một chính phủ. Trái lại, Bắc Kinh có thể tìm ra những cơ hội mới để mở rộng đầu tư của BRI tới các quốc gia tìm cách thúc đẩy phát triển kinh tế.

Dịch bệnh bùng phát gây ra những thách thức kinh tế lớn nào đối với

Trung Quốc và M?

Bức Kinh ngày càng quan ngại về thiệt hại lâu dài đối với nền kinh tế Trung Quốc cũng như vai trò then chốt của nước này trong chuỗi cung ứng toàn cầu. Các nhà lãnh đạo Trung Quốc đang cố gắng để đất nước sẵn sàng phù hợp giữa việc khôi phục hoạt động sản xuất kinh doanh và ngăn chặn khả năng xảy ra bệnh tật để tránh khi người dân trở lại làm việc. Tuy nhiên, trong bối cảnh các nhà kinh tế cảnh báo về tình trạng suy thoái toàn cầu, các nhà hoạch định chính sách về kinh tế và ngân hàng trung ương đã bắt đầu phải hợp phần ứng. Những nỗ lực tăng trưởng M-Trung ngắn không cho hai nước hợp tác chặt chẽ như trong cuộc khủng hoảng tài chính năm 2008, thì hiệu quả của bất kỳ phần ứng toàn cầu nào cũng có thể bị hạn chế nghiêm trọng.

Ở M, dịch COVID-19 đã làm khuếch đại những lời kêu gọi xa lánh Trung Quốc. Dịch bệnh bùng phát đang làm gia tăng mối quan ngại của các tập đoàn đa quốc gia có chuỗi cung ứng đặt tại Trung Quốc, mà trong số đó nhiều tập đoàn đã chứng kiến công việc kinh doanh bị hạn chế do sự thiếu minh bạch và những biện pháp các đoàn, để đáp ứng nhanh chóng của Bắc Kinh. Những công ty đang cân nhắc việc đa dạng hóa chuỗi cung ứng vì cuộc chiến thương mại M-Trung có khả năng sẽ càng thêm quy định của họ là hợp lý và đầy nhanh kể hoạch. Chẳng hạn, Apple được cho là có ý định dịch chuyển chỉ ít là một phần dây chuyền sản xuất các sản phẩm của họ (trong đó có AirPods và Apple Watch) sang Đài Loan do những thách thức mà dịch COVID-19 gây ra. Ở Washington, các nghị sĩ Quốc hội M đã tấn công dịch bệnh bùng phát để kêu gọi giảm bớt sự phụ thuộc của M vào Trung Quốc để tránh thu hẹp men, vật tư y tế và các trang bị quan trọng khác.

Phần ứng của Trung Quốc trước dịch COVID-19 có thể làm thay đổi vị thế của nước này trong cộng đồng quốc tế như thế nào?

Dịch COVID-19 đã thổi bùng lên những mối quan ngại ở M và các quốc gia phương Tây khác về sức ảnh hưởng ngày càng gia tăng của Bắc Kinh trong các thị trường quốc tế toàn cầu then chốt. Sự thiếu minh bạch của Trung Quốc khi dịch bệnh mới bắt đầu bùng phát có thể đặt ra nhiều câu hỏi hơn nữa về khả năng sẵn sàng đảm nhận vai trò lãnh đạo toàn cầu quy mô mà Tập Cận Bình đã hình dung.

Những cuộc khủng hoảng sức khỏe cũng đang trở nên đáng sợ như SARS, Ebola và bệnh

bò điên đã buộc Tổ chức y tế thế giới (WHO) phải đối phó với các quốc gia đang tìm cách tạo ra cân bằng giữa những quan ngại về sức khỏe và những hậu quả kinh tế và chính trị. Việc Trung Quốc gia tăng sức ảnh hưởng trong các tổ chức quốc tế đã khuếch đại những mối lo ngại đó và dẫn tới những câu hỏi về việc liệu WHO có thể thực sự đóng vai trò trung tài trung lập trong thời kỳ khủng hoảng hay không.

Trong giai đoạn đầu bùng phát dịch bệnh, các nhà quan sát đã trích WHO vì sự chậm trễ trong việc tuyên bố tình trạng khẩn cấp về y tế công cộng đối với đợt bùng phát này - một quyết định mà một số nhà ngoại giao cho rằng là do sự ép từ phía Bắc Kinh. Hơn nữa, Đài Loan đã không được phép tham dự các cuộc họp và giao ban khẩn cấp của WHO về cuộc khủng hoảng này, dù đã có phản ứng nhanh chóng nhằm ngăn chặn sự lây lan của virus.

Cuộc khủng hoảng này cũng có thể khiến Bắc Kinh càng cảm thấy cần thiết phải tiếp tục xây dựng những tổ chức quốc tế toàn cầu song song của riêng mình. Theo thông tin từ trang tin Axios, các tổ chức tại Việt Nam Trung Quốc đã nêu ra ý tưởng về một “tổ chức y tế toàn cầu do Trung Quốc dẫn dắt cạnh tranh với WHO”.

Bất luận đợt bùng phát dịch COVID-19 diễn ra như thế nào, rõ ràng tình trạng khẩn cấp về sức khỏe công cộng đang này đã làm gia tăng căng thẳng trong mối quan hệ Việt Nam đã phớt lờ giữa Mỹ và Trung Quốc, đang thời nêu bật những câu hỏi về vị thế của Trung Quốc trong một thế giới ngày càng kết nối lẫn nhau.

Paul Haenle là Giám đốc Trung tâm Carnegie- Tsinghua. Bài viết được đăng trên [Viện Carnegie vì Hòa bình Quốc tế](#)

Minh Anh (gt)